

AMERİKAN CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA HUKUKA AYKIRI DELİLLERİN DIŞLANMASI

THE EXCLUSION OF UNLAWFUL EVIDENCES IN AMERICAN CRIMINAL PROCEDURE LAW

Hakemli Makale
Metin KÖSE*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	161
I. DIŞLAMAYA DAYANAK TEŞKİL EDEN PRENSİPLER.....	164
II. DIŞLAMA KURALLARI	167
A. Anayasa'nın Ek 4. Maddesi Bağlamında Oluşturulan Dışlama Kuralı	168
B. Anayasa'nın Ek 5. Maddesi Bağlamında Oluşturulan Dışlama Kuralı Ve Miranda Dışlama Kuralı	173
C. Anayasa'nın Ek 6. Maddesi Bağlamında Oluşturulan Dışlama Kuralı	176
III. ZEHİRLİ AĞACIN MEYVELERİNİN DIŞLANMASI ÖĞRETİSİ	177
A. Zehirli Ağacın Meyveleri Terimi	177
B. Zehirli Ağacın Meyvelerinin Dışlanması Öğretisinin İşlevi ve Tarihi Gelişimi.....	179
C. Zehirli Ağacın Meyvelerinin Dışlanması Öğretisi ve Miranda Uyarıları	182
IV. ZEHİRLİ AĞACIN MEYVELERİNİN DIŞLANMASI ÖĞRETİSİNİN İSTİSNALARI.....	185
A. İyi Niyet İstisnası	186
B. Bağımsız Kaynak İstisnası	187
C. Zayıflama İstisnası	188
D. Kaçınılmaz Bulgu İstisnası.....	189
SONUÇ	190
KAYNAKÇA.....	191

DOI: 10.32957/hacettepehdf.496663

Makalenin Geliş Tarihi: 13.12.2018

Makalenin Kabul Tarihi: 16.05.2019

* Dr. Eposta: kosem.mkose@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5937-933X

ÖZ

Amerikan hukukunda anayasal haklar ihlal edilerek elde edilen deliller dışlanmaktadır. Delillerin dışlanması, Anayasa'nın makul olmayan arama ve el koymalara karşı güvende olma hakkı tanıyan Ek 4. maddesi; kendisine karşı tanıklık yapmaya zorlamama hakkı tanıyan Ek 5. maddesi; ceza yargılamasında sanığa avukat yardımından yararlanma hakkı tanıyan Ek 6. maddesi bağlamında mahkeme kararlarıyla oluşturulmuş dışlama kuralları ve gözaltındaki bir kimseden gönülsüz olarak elde edilen ikrarı değerlendirme dışı bırakan Miranda dışlama kuralı uyarınca yapılmaktadır.

Amerikan hukukunda başlangıçtaki hukuka aykırı davranıştan türetilen deliller zehirli ağacın meyveleri olarak nitelendirilir. Dışlama kuralları zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisiyle türev delilleri kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Böylece yalnız anayasal hakların doğrudan ihlal edilmesiyle elde edilen deliller değil, ayrıca bu ihlalden dolaylı olarak elde edilen deliller de dışlanmaktadır.

Delillerin dışlanmasıdaki amaç kolluğun kötü muamelede bulunmasını engellemektir. Bununla birlikte, dışlama kuralları ve uygulamaları faydasına karşın toplumun yüksek bir maliyet ödediği yönünde geniş eleştiri konusu yapılmıştır. Bu eleştirileri dikkate alan Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi delilleri dışlamanın hukuka aykırı davranışı engelleme olasılığının yetersiz olduğu durumlarda hem birincil hem de türev delillere uygulanabilen birtakım istisnalar getirmiştir. İyi niyet istisnası, bağımsız kaynak istisnası, zayıflatılmış kusur istisnası ve kaçınılmaz bulgu istisnası olarak adlandırılan bu durumlarda polisin yaptığı hukuka aykırı davranış sonucunda elde edilen delilin yargılamada kullanılmasına izin verilir.

Anahtar Kelimeler: Delillerin dışlanması, Miranda kuralı, Zehirli ağacın meyveleri, İyi niyet istisnası, Bağımsız kaynak istisnası.

ABSTRACT

Evidences obtained by violating constitutional rights are excluded in American law. Evidences are excluded with respect to the fourth amendment protecting against unreasonable search and seizure; the fifth amendment providing privilege against self incrimination; the sixth amendment providing right to counsel and the Miranda exclusionary rule excluding involuntary confession obtained from an accused person.

In American law, the evidences derived from initial improper conduct are called fruits of the poisonous tree. The exclusionary rules have been extended to include derivative evidence by fruits of poisonous tree doctrine. Thus, the exclusionary rules are applied not only to evidences obtained directly as a result of police conduct but also to evidences obtained indirectly from that improper conduct.

The goal of exclusion of evidence is to deter improper police conduct. However, exclusionary rules and their applications have been the subject of extensive criticism that society pays a high cost despite their benefits. Considering this criticism The US Supreme Court has developed some exceptions that have been

applied to both primary and derivative evidences when excluding evidences is inadequate against to prevent unlawful behaviors. These exceptions are good faith exception, independent source exception, attenuated taint exception and inevitable discovery exception. In these exceptional situations use of evidence obtained by improper police conduct is permitted.

Keywords: Exclusion of evidence, Miranda rule, Fruit of poisonous tree, Good faith exception, Independent source exception.

GİRİŞ

Ceza muhakemesi, geçmişte gerçekleştiği iddia edilen bir olgunun doğruluğunu mümkün olan en büyük ölçüde maddi gerçeklik olarak saptama amacına sahiptir¹. Maddi gerçek yaşanmış olan gerçek olayın öğrenilmesidir². Geçmişte yaşanmış olayın nasıl gerçekleşmiş olduğunun öğrenilebilmesinin yolu olaydan arta kalan izlerden, olayla ilgili belge ve tanıklardan yararlanmaktan geçer³. O halde, maddi gerçeğe ancak deliller aracılığıyla ulaşılabilir⁴. Vicdani delil sisteminin esas alındığı ceza muhakemesinde kural olarak her şey delil olabilir. Ancak deliller hukukun izin verdiği sınırlar içinde elde edilmeli ve kullanılmalıdır⁵. Bununla birlikte, bazı hallerde hem hukuka uygun hareket etmek hem de maddi gerçeğe ulaşmak imkânsız olabilir⁶. Böyle bir durumla karşılaşıldığında hukuka aykırı olarak elde edilmiş bir delili ilgili olması halinde değerlendirme dışı bırakmamak⁷, asla değerlendirmemek⁸ veya değerlendirip

¹ ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 68.

² CİHAN, Erol / YENİSEY, Feridun, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 1.

³ KARAKEHYA, Hakan, “Ceza Muhakemesinin Amacı”, **İHFM**, Yıl: 2007, Cilt: 65, Sayı: 2, (s. 121-142). s. 127.

⁴ SCHEB II, John M / SCHEB , John M, **Criminal Law and Procedure**, Wadsworth/Thomson Learning, Australia, 2002, s. 518.

⁵ YILDIZ, Ali Kemal, **Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s. 182.

⁶ OPTICAN, Scott, “Amerika, Kanada ve Yeni Zelanda’da Hukuka Aykırı Deliller, Arama ve İkrar” (öz. N. Ziyalar ve M. Özaşçılar), **Mukayeseli Hukukta Arama, İfade Alma ve Hukuka Aykırı Deliller**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 19.

⁷ Hukuka aykırı olarak elde edilen delilleri değerlendirme dışı bırakmamak yaklaşımı Latince, “Male captem, bene receptum” yani delil “kötü olarak alınmışsa da, iyi alınmış gibi kullanılır” şeklinde ifade edilmiştir. TOSUN, Öztekin, **Ceza ve Medeni Muhakeme Hukuku Açısından Hukuka Aykırı Yollarla Elde Edilmiş Delillerin İspat Kuvveti**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları,

değerlendirmemek konusunda mahkemeye takdir yetkisi vermek⁹ gibi farklı yaklaşım tarzları sergilenmektedir¹⁰.

Hukuka aykırı olarak elde edilen delil karşısında sergilenen yaklaşım tarzı bir ülkede uygulanan siyasi sistemin etkisiyle oluşan ceza siyasetine uygun şekilde ortaya

İstanbul, 1975, s. 19. Bu yaklaşım delillerin kabul edilebilirliğini güvenilirliğin ve ilgiliğin dikkate alınması esaslarına dayandırır. KOHN, Alan C. “Admissibility in Federal Court of Evidence Illegally Seized by State Officers”, **Washington University Law Quarterly**, Year: 1959, Issue: 3, p. 245. http://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3328&context=law_lawreview (erişim tarihi: 30.10.2018). Bu yaklaşıma göre, hukuka aykırı yöntemlerle delil elde edilmesi durumunda bunun sonuçları delilin yargılama dışı tutulması için değil, bu yöntemlerle delil elde edenler için çıkarılmalıdır. YURTCAN, Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, Kazancı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 361. Bu durumda hukuka aykırı olarak elde edilen delil yargılamada kullanılmalı, ancak söz konusu delili elde eden polis memuru cezalandırılmalı veya hakkında disiplin hükümlerine başvurulmalıdır. OPTICAN, 2006, s.20; TOSUN, Öztekin, **Suç Muhakemesi Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1981, s. 667.

⁸ Hukuka aykırı şekilde elde edilen delilin hiçbir şekilde değerlendirilemeyeceğini ileri süren yaklaşıma göre, delil ancak hukuka uygun yol ve yöntemlerle elde edilmesi durumunda kullanılabilir. Delilin hukuka aykırı şekilde elde edilmesi ve ceza muhakemesinde kullanılması halinde yargılamada bir sonuca ulaşılacaktır, fakat bu sonuç birçok değer kaybı ve zedelenmesi ile ulaşılmış bir sonuç olacaktır. YURTCAN, 2004, s. 360-361.

⁹ Hukuka aykırı şekilde elde edilen delilin değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda mahkemeye takdir yetkisi veren yaklaşıma göre, hukuka aykırı şekilde elde edilen delilin hükme esas alınacağı veya alınmayacağı gibi mutlak bir kural koymak yerine, somut olayın özelliklerine göre her davada hukuka aykırı olarak elde edilen delilin hükme esas alınıp alınmayacağı ayrıca değerlendirilmelidir. BIÇAK, Vahit, “Usulsüz Ulaşılan Delillerin Akıbeti: Katı ve Esnek Yaklaşımların Değerlendirilmesi”, **İnsan Hakları Yıllığı**, Yıl: 1996, Sayı: 17-18, s. 256. http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/fe47225d2744940_ek.pdf?dergi (erişim tarihi: 05.07.2014). İngiliz hukukunda mahkemeler, adil bir yargılamayı güvence altına almak için, gerek genel müşterek hukuk ödevi bağlamında, gerekse 1984 Polis ve Ceza Delilleri Kanunu’nun (1984 Police and Criminal Evidence Act, PACE) 78(1). maddesi bağlamında, usulsüz elde edilen delilleri dışlamak hususunda takdir yetkisine sahiptirler. CHOO, Andrew L.-T. / NASH, Susan, “Improperly Obtained Evidence in the Commonwealth: Lessons for England and Wales”, **The International Journal of Evidence & Prof**, Year: 2007, Volume: 11, Issue: 2, p. 78. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018). Yeni Zelanda hukukunda hukuka aykırı delillerin değerlendirme dışı bırakılması 2006 Delil Kanunu’nun (Evidence Act 2006) 30. maddesi bağlamında yapılmaktadır. Maddede yer alan düzenlemeye göre, mahkemeler delillerin kabul edilebilirliğini belirlemek için kanun kurallarıyla belirlenmiş faktörleri referans alarak denge işlemi uygulamalıdır. CAENEGEM, William Van, “New Trends in Illegal Evidence in Criminal Procedure: General Report”, **Common Law**, Year: 2007, p. 3. http://epublications.bond.edu.au/law_pubs/223. (erişim tarihi: 30.10.2018).

¹⁰ PEIRIS, G. L., “The Admissibility of Evidence Obtained Illegally: A Comparative Analysis”, **Ottawa Law Review**, Year: 1981, Volume: 13, Issue: 2, p. 310. <https://commonlaw.uottawa.ca> (erişim tarihi: 23.10.2018); Hukuka aykırı deliller karşısında sergilenen yaklaşımlar Türk hukuk öğretisinde bazı yazarlar tarafından mutlak kabul yaklaşımı, mutlak ret yaklaşımı ve esnek yaklaşım olarak adlandırılmaktadır. BIÇAK, Vahit, **Suç Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011, s. 521; KOCA, Mahmut, “Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasağı”, **AÜEHFD**, Yıl: 2000, Cilt: IV, Sayı: 1-2, s. 110; YENİSEY, Feridun, “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş) Delil”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2007, Cilt: 2, Sayı: 4, s. 51.

çıkılmaktadır¹¹. Bu bağlamda otoriter sistemlerin egemen olduğu ülkelerde ceza muhakemesinin amacı sadece mahkûmiyeti haklı gösterecek delilleri elde etmek olarak anlaşılmakta ve bunun için işkence de dâhil her yol meşru kabul edilmektedir¹². Kişi hak ve özgürlüklerinin ön planda tutulduğu ülkelerde ise, hukuka aykırı olarak elde edilen deliller ya bireylerin menfaatlerini korumak amacıyla değerlendirme dışı bırakılmakta ya da devletin menfaatini güvence altına almak amacıyla sırf biçimsel veya teknik bir sebepten dolayı mahkemeden esirgenmeyerek yargılamada kullanılmaktadır¹³.

Amerikan tarihinde hukuka aykırı olarak elde edilen deliller 1914 yılına kadar ceza yargılamasında çoğu kez kabul edilmiştir¹⁴. 1914'de hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin dışlanması ilişkin ilk kural doğmuştur¹⁵. Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi federal bir davada hukuka aykırı delillerin dışlanmasına hükmetmiştir. 1961 yılında ise Yüksek Mahkeme bu kez bir federe davada mahkemelerin bu tür delilleri dışlaması gerektiğini belirtmiştir¹⁶. Bugün Amerika'da mahkemeler bir kaç istisna dışında, anayasal haklar ihlal edilerek elde edilen delilleri, suç ne kadar ağır olursa olsun dışlamakta, yok saymaktadır¹⁷.

Amerikan hukukunda anayasal haklar ihlal edilerek olarak elde edilen delillerin ceza yargılamasında kullanılmaması yönündeki dışlama kurallarının temelinde Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi'nin kilometre taşı niteliği taşıyan kararları yer alır. Yüksek Mahkeme'nin Mapp v. Ohio ve Miranda v. Arizona kararları başta olmak üzere

¹¹ YARSUVAT, Duygun, **Ceza Muhakemesi Hukukuna Kanuna Aykırı Delillerin Geçerliliği**, Yıl: 2009, s.1. <http://www.yarsuvat-law.com.tr/articles/article2.pdf> (erişim tarihi: 05.07.2014).

¹² TOROSLU, Nevzat, "Hukuka Aykırı Deliller Sorunu", **Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'na Armağan**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1995, s. 55.

¹³ PEIRIS, **1981**, s. 309.

¹⁴ GARDNER Thomas J. / ANDERSON Terry M., **Criminal Evidence Principles and Cases**, Cengage Learning, Wadsworth, 2010, p. 181.

¹⁵ KACZYNSKI, Stephen. J., "Admissibility of Illegally Obtained Evidence: American and Foreign Approaches Compared", **101 Mil. L. Rev.**, Year: 1983, p.83. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).

¹⁶ GARDNER / ANDERSON, **2010**, s. 181.

¹⁷ OPTICAN, **2006**, s. 20.

delillerin dışlanması konusunda verdiği bazı kararlar ile bu konuda getirdiği bir takım sınırlamalar yalnız Amerikan hukukunda değil, birçok ülke hukukunda oldukça etkili olmuştur¹⁸. Bu çalışmada “Amerikan ceza muhakemesi hukukunda hukuka aykırı delillerin dışlanması” konusu ele alınmıştır. Çalışma, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi’nin dışlama rejimine ilişkin kilometre taşı niteliği taşıyan kararları ışığında yürütülmüştür.

I. DIŞLAMAYA DAYANAK TEŞKİL EDEN PRENSİPLER

Hukuka aykırı olarak elde edilen delilleri dışlama rejimleri polisin kötü idaresinin caydırıcılığı, sistematik bütünlüğün korunduğu bir ceza yargılaması sisteminin meşruluğu ve temel hakların korunması prensiplerinden birine dayanır¹⁹.

Bu prensiplerden caydırma prensibi, disiplin prensibi olarak da adlandırılır. Bu prensip delilleri dışlamak konusunda birbirine çok yakın iki amaca sahiptir²⁰. Birinci amaç, hukuka aykırı davranışlarla elde edilen delilleri dışlayarak kolluğu disipline etmektir. Bu sebeple en ufak bir hukuka aykırılık halinde dahi elde edilen deliller hüküm kurulurken değerlendirilmez²¹. Böylece kolluk kendi davranışının ürününden yoksun bırakılarak cezalandırılmış olur²². İkinci amaç, kolluğu gelecekteki hukuka aykırı araştırma yöntemlerinden vazgeçirmek, ona engel olmaktır²³. Kolluk hukuka aykırı olarak elde ettiği delilleri mahkemeye sunduğunda bu deliller değerlendirilirse, kolluğu bundan alıkoyacak bir yaptırım söz konusu olmaz. Çünkü kolluk, kendisine

¹⁸ THAMAN, Stephen C., “Karşılaştırmalı Hukukta Zehirli Ağacın Meyveleri” (çev. H. Akdağ), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat** (ed.Y. Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 409-410.

¹⁹ SLOBOGIN, Christopher, “Aramadaki Dışlayıcı Kural ile Elkoyma Davaları Üzerine Karşılaştırmalı Bakış” (çev. S. Ak, E. Çufadar, C. Gökalp ve A. Tekin), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat** (ed.Y. Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 679.

²⁰ MELLIFONT, Kerri, **The Derivative Imperative: How Should Australian Criminal Trial Courts Treat Evidence Deriving from Illegally or Improperly Obtained Evidence?** Thesis, Queensland University of Technology, 2007, p. 41. http://eprints.qut.edu.au/16388/1/Kerri_Mellifont_Thesis.pdf (erişim tarihi: 30.10.2018).

²¹ KEANE, Adrian, **The Modern Law of Evidence**, Oxford University Press, 2006, p. 65.

²² MELLIFONT, 2007, s.41.

²³ KOHN, 1959, s. 245; MELLIFONT, 2007, s. 42.

yaptırım uygulanmasını isteyecek olan savcılığın sağ koludur²⁴. Ancak, eğer kolluk, hukuka aykırı olarak elde ettiği delillerin mahkemede kullanılmayacağını bilirse, hukuka aykırı davranıştan kaçınmaya özen gösterir²⁵.

Meşruluk prensibi ise, yargının haysiyeti prensibi olarak da bilinir²⁶. Bu prensibe göre, hukuka aykırı olarak elde edilen delilleri dışlamak mahkemenin haysiyetini (dürüstlüğü) muhafaza eder²⁷. Yargının haysiyeti prensibinin amacı adalet sistemine olan kamu güvenini muhafaza etmektir²⁸. Ceza muhakemesinin bölünmezliği varsayımını esas alan ve delillerin toplanması ile değerlendirilmesi arasında çok sıkı bir bağ olduğunu kabul eden bu prensibe göre, delilleri toplayan ve delilleri değerlendiren devlet organları arasındaki görev dağılımının katı sınırlamalar çerçevesinde anlaşılması gerekir. Mahkemeler delillerin nasıl elde edildiği sorununu ele almakla da yükümlüdürler. Hukuka aykırı olarak delil elde edildiğinde kolluğun kusuru söz konusu olsa da, hukuka aykırılığı öğrendikten sonra delilleri kabul eden mahkemeler de bu hukuka aykırı davranışlara zımnî olarak destek vermiş ve bir anlamda ortak olmuş olurlar²⁹. Bu nedenle, mahkemelerin hukuka saygılı olduklarını göstermek ve kendi haysiyetlerini korumak için hukuka aykırı olarak ele geçirilen delilleri iyi niyet içersin ya da içermesin, hangi suç tipi olduğu ile ilgilenilmeksizin ve devletin çıkarlarının önemine bakılmaksızın değerlendirme dışında bırakmaları gerekir³⁰.

Koruma prensibi ise, bir ceza yargılaması sisteminde mahkemelerin sanığın haklarını koruması gerektiği düşüncesine dayanır³¹. Koruma prensibine göre, bireylere tanıdığı hakları ciddiye alan bir hukuk sisteminin, haklarının ihlali sonucu karşılaşılabileceği risklere karşı bireyleri koruması gerekir. Hukuka aykırı yollarla elde

²⁴ TOSUN, 1981, s. 670.

²⁵ KOHN, 1959, s. 246.

²⁶ MELLIFONT, 2007, s. 36.

²⁷ KOHN, 1959, s. 245.

²⁸ MELLIFONT, 2007, s. 36.

²⁹ BIÇAK, 1996, s. 255.

³⁰ BIÇAK, 1996, s. 255; SLOBOGIN, 2014, s. 699; MELLIFONT, 2007, s. 36.

³¹ MELLIFONT, 2007, s. 49.

edilen delillerin değerlendirme dışı bırakılması işte bu tür bir koruma sağlar. Ayrıca bu prensibe göre, kolluğun ihlali kasden mi, ihmal sonucu mu yoksa hata ile mi yapıldığının önemi bulunmamaktadır. Önemli olan hukuka aykırı davranışın neticede sanığı dezavantajlı konuma sokup sokmadığıdır³².

Amerika'da kolluğun görevlerini sık sık kötüye kullanmasından şikâyet edildiği için³³ dışlama rejimi caydırma prensibine dayanır³⁴. Dışlama kuralları ile onarmak değil, engellemek hesaplanır³⁵. Kolluğun kötü muamelede bulunmasını engellemek için³⁶ bazı hallerde toplumsal bakımdan çok ağır sonuçlar doğurabilecek bir yol izlenerek görevini kötüye kullanan kolluk görevlisinin cezalandırılmasının yanı sıra hukuka aykırı olarak elde edilen deliller de muhakemede değerlendirme dışı bırakılır³⁷. Amerikan mahkemeleri bu yolla kolluğa, “kanunu ihlal ederek delil elde edersen bu mahkemede kullanılmayacaktır” mesajı verirler³⁸.

³² BIÇAK, 1996, s. 251.

³³ TOSUN, 1981, s. 672.

³⁴ SLOBOGİN, 2014, s. 697; Kanada'da, Amerikan dışlama anlayışının aksine, caydırıcılık ulaşılması gereken birincil amaç olarak görülmez. Daha çok bireysel ve eyalet menfaatinin birbirine karşı dengelenmesi amaçlanır. SLOBOGİN, 2014, s. 689. Kanada Hak ve Özgürlükler Bildirgesi'nin 24(2). maddesine göre, mahkeme, bildirge ile teminat altına alınan herhangi bir hak veya özgürlüğün ihlali veya inkarı sonucu delil elde edildiği kanaatine vardığı durumda, bütün koşullar dikkate alındığında, söz konusu delilin muhakemede kullanılmasının yargı erkini itibarsızlaştıracağını öngörürse, delilin değerlendirme dışı bırakılmasına hükmeder. SKINNIDER, Eileen, **Improperly Or Illegally Obtained Evidence: The Exclusionary Evidence Rule in Canada**, 2005, p. 7. <http://icclr.law.ubc.ca/files/publications/pdfs/> (erişim tarihi: 30.10.2018); CHOO / NASH, 2007, s. 94.

³⁵ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 180.

³⁶ Amerika'da kolluğun yaptığı soruşturmaları denetim altına almak için üç ana temel hak bulunmaktadır. Bunlardan birincisi kişinin makul sebebe dayanmayan aramalardan korunma hakkıdır. Bu hak ile kolluğun fiziki delil bulması denetim altına alınmıştır. İkinci ve üçüncü hak yakalanma ile ilgili olup, kişinin ifade verme süreci öncesi sahip olduğu haklardır. Susma hakkı ve müdafiden yararlanma hakkından oluşan bu haklar kolluğun fiziki delil elde etmesine yönelik değil, kişinin suçü ikrar etmesine yöneliktir. OPTICAN, 2006, s. 18-20.

³⁷ TOSUN, 1981, s. 672.

³⁸ OPTICAN, 2006, s. 18.

II. DIŞLAMA KURALLARI

Amerikan hukukunda dışlama kuralları basitçe şu anlama gelir. Eğer devlet ajanları delilleri hukuka aykırı bir davranışla elde ederlerse, bu deliller ceza yargılamasında değerlendirme dışı bırakılır³⁹. Dışlama kuralları ile sanığın anayasal ve yasal haklarını ihlal eden kolluk davranışlarını engellemek ve kolluğu bu tür davranışlarda bulunmaktan vazgeçirmek hedeflenir⁴⁰. Amerikan hukuk sisteminde kolluğun işlemlerini denetleyen iki tür kaynak bulunur. Bunlardan biri yazılı kaynaklar⁴¹, diğeri ise hâkimlerin anayasayı ve kanunları yorumlayarak yarattıkları müşterek hukuktur⁴². Hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin dışlanması Anayasa'nın ek 4. maddesi, ek 5. maddesi, ek 6. maddesi ve ek 5. maddesine ilave olarak getirilen Miranda kuralı bağlamında yapılmaktadır⁴³. Bu dışlama kurallarının temelinde ise, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi'nin kilometre taşı niteliği taşıyan kararları yer almaktadır⁴⁴. Zira dışlama kuralları kanun yapma yoluyla değil, mahkeme kararlarıyla oluşturulmuştur⁴⁵.

Belirtmek gerekir ki, Amerikan hukukundan farklı olarak Türk hukukunda hukuka aykırı delillerin değerlendirme dışı bırakılmasını düzenleyen kurallar yargı kararlarıyla değil kanun yapma yoluyla oluşturulmuştur. Ayrıca hukuka aykırı delillerin değerlendirme dışı bırakılmasını düzenleyen genel bir kurala yer verilmiştir. Türk hukukunda hukuka aykırı deliller ceza yargılamasında AY m. 38/6, CMK m. 148 ve m. 217/2 bağlamında değerlendirme dışı bırakılmaktadır. AY m. 38/6'da kanuna aykırı olarak elde edilen bulguların değerlendirme dışı bırakılması öngörülmüştür. CMK m. 148'de yasak ifade ve sorgu yöntemleri ile elde edilen hukuka aykırı delillerin

³⁹ MARCUS, Paul, "Exclusion of Evidence in the United States", **American Journal of Comparative Law**, Supplement U.S. Law in an Era of Democratization , Oxford University Press, Year: 1990, Volume: 38, p.596. <http://www.jstor.org/stable/840561> (erişim tarihi: 30.10.2018).

⁴⁰ GARDNER / ANDERSON, **2010**, s. 180.

⁴¹ OPTICAN, **2006**, s. 18.

⁴² OPTICAN, **2006**, s. 18.

⁴³ MELLİFONT, **2007**, s. 98.

⁴⁴ THAMAN, **2014**, s. 409-410.

⁴⁵ SIEGEL, Larry J. / WORRAL, John L., **Introduction to Criminal Justice**, Cengage Learning, Wadsworth, 2014, p. 306.

değerlendirilme dışı bırakılması düzenlenmiştir. CMK 217/2’de ise, hukuka aykırı delillerin genel olarak değerlendirme dışı bırakılması düzenlenmiştir. Başka bir deyişle, yasak sorgu yöntemleri dışında elde edilen hukuka aykırı deliller CMK m. 217/2 bağlamında değerlendirme dışı bırakılmaktadır.

A. Anayasa’nın Ek 4. Maddesi Bağlamında Oluşturulan Dışlama Kuralı

Ek 4’ün ihlali suretiyle ortaya çıkan delili değerlendirme dışı bırakma kuralı, ilk dışlama kuralı olarak gelişmiştir⁴⁶. 1914 Weeks v. United States davasına kadar, Anayasa’nın 4. ekinin ihlali suretiyle elde edilen delillerin dışlanması Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi tarafından kabul edilmemiştir⁴⁷. Bu dava ile Anayasa’nın 4. ekinin ihlali suretiyle bulunan ve el koyulan delillerin ceza muhakemesinde kabul edilmemesi fikri ortaya çıkmıştır⁴⁸.

Anayasa’nın 4. eki ile kişilerin bizzat kendileri, evleri, kâğıtları ve kişisel eşyaları makul olmayan arama ve el koymaya karşı korunmaktadır⁴⁹. Amerikan Anayasası’na göre, her türlü aramanın makul şüpheye dayanması gerekir. Özel hayatın gizliliği beklentisinin ihlali söz konusu olduğu hallerde bir fiilin arama olduğundan söz edilir. Arama olduğuna karar verilen bir fiilin makul şüpheye dayanıp dayanmadığının tespiti için ise, denge teorisi uygulanır. Bu durumda terazinin bir kefesine özel hayatın gizliliği beklentisi, diğer kefesine toplum menfaati konur. Özel hayatın gizliliği beklentisi daha

⁴⁶ MELLIFONT, 2007, s. 100.

⁴⁷ BLUMENFELD, Michael B., “Fourth Amendment, Casenotes”, **Constitutional Law Journal**, Year: 1990, Volume: 1, Issue:1, p. 229. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).

⁴⁸ KACZYNSKI, 1983, s. 87.

⁴⁹ BLUMENFELD, 1990, s. 223; KACZYNSKI, 1983, s. 84; GOTTLIEB, David, “Amerikan Hukukunda Arama” (çev. F. Yenisey), **Mukayeseli Hukukta Arama, İfade Alma ve Hukuka Aykırı Deliller**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 41; GIBSON, Roger, C., Illegally Obtained Evidence, **31 U Toronto Faculty of Law Review**, Year: 1973, Volume: 3, p. 32. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018); JONES, Luther E., “Admissibility of Confession in a State Prosecution”, **Baylor Law Review**, Year: 1977, Volume: 29, Issue: 1, p. 1. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018); GEE, Donald, “The Independent Source Exception to The Exclusionary Rule: The Burger Court’s Attempted Common Sense Approach and Resulting “Cure-All” to Fourth Amendment Violations”, **28 Howard Law Journal**, Year: 1985, Volume: 28, Issue: 4, p. 1005. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).

ağır basarsa, somut olayda makul şüphenin bulunmadığından söz edilir ve delil yok sayılır⁵⁰.

Ek 4 ile devletin bireysel özgürlüklere müdahalesine sınırlamalar ve kısıtlamalar koyma, böylece vatandaşların haklarını koruma amaçlanmaktadır⁵¹. Esasen 4. ek, hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin değerlendirme dışı bırakılması gerektiğini açıkça emretmemektedir. Ancak Yüksek Mahkeme, bu tür delilleri değerlendirme dışı bırakmayan, arama ve el koyma düzenlemesinin hiçbir anlam ifade etmeyeceğini vurgulamıştır⁵². Mahkeme, Weeks davasında, makul olmayan arama ve el koymaya karşı Haklar Bildirgesi'nin 4. ekinin korumasında olan hakların polis tarafından ihlali suretiyle ele geçirilen delillerin değerlendirilme dışı bırakılmasına hükmetmiştir⁵³. Dava konusu olan olayda sanık Fremont Weeks federal polis yetkililerince hukuka aykırı amaçlar için posta kullanmakla suçlanmıştır. Weeks yakalandıktan sonra, geçerli bir arama emri bulunmaksızın evi aranmış ve odasında mektup formunda deliller bulunmuştur. Bulunan deliller duruşmada kabul edilmiş ve bunlara dayanılarak Weeks federal suçtan mahkûm edilmiştir. Davanın temyizinde Yüksek Mahkeme makul olmayan arama ve el koymadan elde edilen delillerin federal ceza yargılamasında dışlanmak zorunda olduğunu belirtmiştir⁵⁴. Mahkeme'nin sınır taşı niteliğindeki bu kararı ile 4. ekin ihlal edilmesi suretiyle elde edilen birincil veya türev bütün delillerin değerlendirme dışı bırakılması için gerekli olan kural getirilmiştir⁵⁵.

1914 Weeks kararı ile ilk kez bir federal yargılamada 4. ekin hukuka aykırı arama ve el koymadan elde edilen delillerin kullanılmasını yasakladığını belirten Yüksek Mahkeme⁵⁶, 1961 Mapp v. Ohio kararı ile bu kez dışlama kuralının federe devlet

⁵⁰ OPTICAN, 2006, s. 26.

⁵¹ MELLIFONT, 2007, s. 100.

⁵² BLUMENFELD, 1990, s. 229-230.

⁵³ MELLIFONT, 2007, s. 101; BLUMENFELD, 1990, s. 230.

⁵⁴ SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 306.

⁵⁵ MELLIFONT, 2007, s. 101.

⁵⁶ SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 306.

mahkemelerinde de uygulanması gerektiğine hükmetmiştir⁵⁷. Böylece 1914 yılından bu yana federal mahkemeler tarafından uygulanan 4. ekteki dışlama kuralının federe devletler için de bağlayıcı olması sağlanmıştır⁵⁸. Mapp olayında polis memurları bir evi sahte bir arama emri kullanarak zorla aramışlardır. Mahkeme, aramanın kaçakçılığı ortaya çıkarmış olmasına rağmen, makul olmayan arama ve el koymaya karşı koruma sağlayan 4. ekteki yasağı ihlal ettiğini, bundan dolayı hukuka aykırı olarak el konulmuş delilin yargılamada kullanılmayacağını belirtmiştir⁵⁹.

Anayasa'nın 4. ekindeki dışlama kuralı hukuka aykırı arama ve el koymadan türetilen her türlü delile uygulanabilme kapasitesine sahip⁶⁰, mutlak bir dışlayıcı kuraldır. Buna göre herhangi bir zamanda 4. ekin ihlali suretiyle bir delil elde edildiğinde, bu kural söz konusu delili değerlendirme dışı bırakmak için devreye girecektir. Değerlendirme dışı bırakılacak delilin ikrar, maddi delil, birincil veya türev delil niteliğinde olması dışlama açısından herhangi bir fark oluşturmaz⁶¹. Bununla birlikte Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi 4. eke ilişkin dışlama kuralının bir takım alanlarda hukuka aykırı olarak elde edilen delillere uygulanamayacağını belirtmiştir⁶².

Öncelikle, sanığın hiçbir hakkının veya özel yaşamının ihlal edilmediği durumlarda dışlama kuralı uygulanmaz. Ayrıca sanığın davranışları veya sözleri onun mülkiyetinde bulunan bir maldaki özel yaşam (mahremiyet) beklentisinden feragat ettiğini gösteriyorsa, o nesne eski sahibine karşı delil olarak kullanılabilir⁶³. Nitekim Amerikan Yüksek Mahkemesi kapıya konan çöpün aranmasını arama olarak kabul

⁵⁷ SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 307.

⁵⁸ THAMAN, 2014, s. 409; JONES, Luther E., "Fruit of Poisonous Tree" *South Texas Law Journal*, Year: 1966, Volume: 9, Issue: 1, p. 17. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).

⁵⁹ SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 307.

⁶⁰ SALTZBURG, Stephen A. / CAPRA, Daniel.J., *American Criminal Procedure: Cases and Commentary*, Thomson/West, St. Paul, Minn, 2004, p. 535.

⁶¹ MELLIFONT, 2007, s. 101.

⁶² GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 194.

⁶³ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 198-200.

etmemektedir. Mahkeme'ye göre, toplanması için kapının önüne bırakılan çöpte özel hayatın gizliliği beklentisi yoktur⁶⁴.

Dışlama kuralı rızaya dayalı aramalardan elde edilen hukuka aykırı delillere de uygulanmaz⁶⁵. Açık veya örtülü olarak herhangi bir baskı veya cebir uygulanmamış, serbest irade ile verilmiş bir rızaya dayalı olarak yapılan aramalarda makul şüphe olmasa ve hâkimden karar alınmamış olsa dahi aramalar geçerli kabul edilmektedir⁶⁶. Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi arama kararı olmaksızın, konutta oturan kişi tarafından verilmiş geçerli bir rızaya dayalı olarak yapılan aramaların geçerli olduğunu uzun süredir kabul etmektedir. Yüksek Mahkeme, Drayton v. United States davasında rızaya dayalı bir aramadan elde edilen delilin kabul edilebilmesi için, kişinin rıza vermeye yetkili olması ve rızanın gönüllü olarak verildiğinin ispat edilmesi olmak üzere iki gereklilik bulunduğunu belirtmiştir⁶⁷.

Özel bir kişi tarafından yapılan müstakil bir aramada elde edilen deliller de hukuka aykırı bir davranışın sonucu olsa dahi dışlama kuralına tabi olmaz⁶⁸. Amerikan Anayasası'nın ek 4. maddesi makul olmayan arama ve el koymalara karşı koruma sağlamaktadır⁶⁹. Madde sadece teknik anlamda arama ve el koyma sayılan işlemler hakkında uygulanabileceğinden, devlet adına hareket eden kişilerin fiillerini kapsar⁷⁰. Polisin katılımı olmaksızın özel kişiler tarafından gerçekleştirilen arama ve el koyma işlemleri 4. ekte düzenlenmemiştir⁷¹. Dolayısıyla dışlama kuralı yalnızca polislerin ve diğer devlet görevlilerinin hatalarına ve suistimallerine uygulanır⁷².

⁶⁴ OPTICAN, 2006: s. 23.

⁶⁵ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 196-197.

⁶⁶ GOTTLIEB, 2006, s. 46.

⁶⁷ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 196-197.

⁶⁸ GARDNER / ANDERSON, 2010, 194.

⁶⁹ GIBSON, 1973, s. 32; GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 194.

⁷⁰ GOTTLIEB, 2006, s. 41.

⁷¹ GOTTLIEB, 2006, s. 41; KANOVITZ, Jacqueline R., **Constitutional Law for Criminal Justice**, Routledge, Newyork and London, 2015, s. 182.

⁷² GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 194.

Bu durumda kendisine teslim eden paketi kanuna aykırı bir şekilde açıp içinde uyuşturucu madde bulan özel kişinin işlemi arama sayılmaz ve Anayasa'nın ek 4. maddesi kapsamına girmez⁷³. Bunun bir sonucu olarak polis, özel kişilerden aldığı delilleri onların nasıl elde edildiğiyle ilgilenmeksizin kullanabilir. Dahası polis, bir özel kişinin zaten gerçekleştirdiği arama faaliyetini yinelerse de, bu etkinlik bir arama sayılmaz. Örneğin, bir yolcu uçaktan ayrılırken çantasını unutsa, bir hava yolu çalışanı sahibinin kimliğini saptamak amacıyla bu çantayı açsa ve içinde bir kokain şişesi bulunduğu için kapatıp polise teslim etse, bunun üzerine polis çantayı açıp içeriğini kontrol etse, bu işlem bir arama işlemi olarak nitelendirilemez. İlk bakışta bu işlemin bir arama işlemi olduğu düşünülebilir, ancak bir özel kişi bunu gerçekleştirdikten sonra sahibinin makul mahremiyet beklentisinden zaten ödün verilmiştir. Bununla birlikte, polisin etkinliği, özel kişininkini aştığı zaman, yani henüz ihlal edilmemiş mahrem olan alanlara yöneldiği zaman bir arama işlemine dönüşür⁷⁴.

Türk hukukunda da, 2001 Anayasa değişikliğinden önce, özel kişilerin hukuka aykırı yollarla elde ettikleri deliller, CMUK m. 254/2'deki, soruşturma ve kovuşturma organlarının hukuka aykırı şekilde elde ettikleri delillerin hükme esas alınamayacağı ifadesi dayanak gösterilerek ceza muhakemesinde kullanılabilirdi⁷⁵. Bu dönemde öğretilerde CMUK m. 254/2'nin sadece soruşturma ve kovuşturma makamlarını bağladığı, özel kişilerin elde ettikleri delillerin yargılamada delil olarak kullanılabilirdiği konusunda birtakım görüşler ileri sürülmüştü⁷⁶. 2001 yılında Anayasa'nın 38/6. maddesiyle getirilen düzenlemede kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulguların, delil olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Anayasa, sadece kamuyu değil, özel kişileri

⁷³ GOTTLIEB, 2006, s. 41.

⁷⁴ KANOVİTZ, 2015, s. 182.

⁷⁵ ŞEN, Ersan, **Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Hukuka Aykırı Deliller Sorunu**, İstanbul, 1998, s. 176; DEMİRBAŞ, Timur, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013, s. 32753.

⁷⁶ ÖZTÜRK, Bahri/ TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan vd., **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 418; KAYMAZ, Seydi, **Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2009, s. 464.

de bağlayacağından, mutlak delil yasağı özel kişiler için de geçerli olacaktır.⁷⁷. 2005 yılında yürürlüğe giren 5271 s. CMK'nın 217/2. maddesiyle getirilen düzenlemede ise, suçun hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebileceği ifade edilerek hukuka aykırı delillerin soruşturma ve kovuşturma organları ile özel kişiler tarafından elde edilmesi bakımından bir ayrıma gidilmemiştir⁷⁸. Böylece hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin değerlendirme dışı bırakılması hem soruşturma ve kovuşturma organlarının elde ettikleri deliller bakımından, hem de özel kişiler tarafından elde edilen deliller bakımından söz konusu olacaktır⁷⁹.

B. Anayasa'nın Ek 5. Maddesi Bağlamında Oluşturulan Dışlama Kuralı Ve Miranda Dışlama Kuralı

15. yüzyılda İngiltere'de suçun ikrarı genellikle işkence ve şiddet yoluyla elde edilmiştir. Bu suistimaller İngiliz mahkemelerinin “hiç kimse kendisini suçlayıcı nitelikteki beyanlarıyla bağlı değildir” kavramını yaratmasına yol açmıştır. Bu tarihi suistimallere karşı koruma sağlamak için İngiltere'de Avrupa'da ve Amerika'da çeşitli düzenlemeler yapılmıştır⁸⁰. Amerikan Anayasası'nın 5. eki de, hiç kimsenin herhangi bir ceza davasında kendisine karşı tanıklık yapmaya zorlanmamasını sağlar⁸¹. Ek 5'in ihlali suretiyle elde edilen delili dışlama kuralı ikrarın gönüllü olmasına ilişkindir. Amerika'daki müşterek hukuk, İngiltere'deki müşterek hukuka benzer şekilde ikrarın delil olarak kabul edilebilmesi için gönüllü olmasını ve özgürce verilmesini arar⁸². Ek 5'in ihlali suretiyle elde edilen bir ikrar delil olarak değerlendirilemez. Bu kural mutlak nitelikte yasaklama getiren bir kuraldır⁸³. Ayrıca, zorlama neticesi olan ikrardan elde

⁷⁷ DEMİRBAŞ, 2013, s. 327; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM vd., 2016, s. 415.

⁷⁸ KAYMAZ, 2009, s. 464; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM vd., 2016, s. 415.

⁷⁹ ÖZBEK, V. Özer/ KANBUR, M. Nihat/ DOĞAN, Koray vd., **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012, s. 682; ÜNVER/ HAKERİ, 2012, s. 701.

⁸⁰ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 237-238.

⁸¹ KANOVITZ, 2015, s. 380; MELLIFONT, 2007, s. 109; GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 238.

⁸² MELLIFONT, 2007, s. 109; GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 238.

⁸³ KANOVITZ, 2015, s. 382; MELLIFONT, 2007, s. 109.

edilmiş herhangi bir delil değerinde “meyve” de hangi amaç ile olursa olsun delil olarak kabul edilemez⁸⁴.

Ek 5 iki seviyede koruma sağlar. Bunlar sessiz kalma hakkı ve kendini suçlayıcı nitelikte cevaplar vermeme imtiyazıdır. Sessiz kalma hakkı, vatandaşların normal tanıklık yapma görevinden tam bir muafiyet içerir. Bu koruma şüphelinin gözaltındaki polis sorgulamaları esnasında ve sanığın ceza duruşmasında olmak üzere sadece iki çerçevede mevcuttur. Gözaltındaki şüpheliler sessiz kalma hakkına mutlak bir şekilde sahiptirler. Polisin herhangi bir sorusuna cevap vermek zorunda değildirler. Sorgulama sırasında şüpheli sessiz kalma hakkını kullanırsa, sorgulama kesilmek zorundadır. Sanıklar da, kendi ceza duruşmalarında sessiz kalma hakkına sahiptirler⁸⁵. Eğer bir sanık 5. ekin kendisine sağladığı sessiz kalma hakkını seçerse, savcılık sanığın sessizliğini itham amacıyla ya da suçluluğun ispat edilmesi amacıyla kullanamaz⁸⁶.

Anayasa'nın 5. ekine ilave olarak gönüllü yapılmayan ikrarı değerlendirme dışı bırakan Miranda kuralı vardır. Miranda kuralı şüpheliye susma hakkını da içeren hakları hatırlatılmadan elde edilen ikrarı değerlendirme dışı bırakmaktadır⁸⁷. Amerikan hukukunda uzun yıllar sanığın ikrarının ve açıklamalarının delil olarak kabul edilebilmesini belirleyebilmek için tek sınama aracı gönüllülük olmuştur⁸⁸. 1966 yılında Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi buna ilave bir gereklilik eklemiştir. Yüksek Mahkeme Miranda v. Arizona davasında ikrarın ve açıklamaların delil olarak kabul edilebilirliğini sadece gönüllü olmaya değil, ayrıca ispat yükü savcı üzerinde olan prosedür güvencelerine uyulmasına bağlı tutmuştur⁸⁹. Miranda uyarıları olarak adlandırılan bu prosedür güvencelere göre gözaltındaki bir şüpheli sorgusu sırasında

⁸⁴ CANTRELL, Michael A., “Anayasal Yarı Gölge ve Önleyici Haklar: Müdafiden Yararlanma Hakkı ve Zehirli Ağacın Meyveleri” (çev. S. Kama). **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat** (der. Y. Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 488.

⁸⁵ KANOVITZ, 2015, s. 382.

⁸⁶ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 251.

⁸⁷ MELLIFONT, 2007, s. 98.

⁸⁸ FERDICO, John N., **Criminal Procedure for the Criminal Justice Professional**, Calif: Wadsworth/Thomson Learning, Belmont, 2002, p. 464; GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 239.

⁸⁹ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 239-240.

ikrarda bulunmadan önce 5. ek kapsamında güvence altına alınan kişinin kendisini suçlamama hakkına aykırı olarak, sessiz kalma hakkının bulunduğu; beyanlarının aleyhine delil olarak kullanılabilmesi; sorgulamada avukat hazır bulundurabileceği; mali gücü yetmiyorsa kendisine bir avukat tayin edilebileceği konularında uyarılmamışsa, elde edilen ikrar değerlendirme dışı bırakılacaktır⁹⁰.

Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi Miranda kararı ile gözaltındaki şüphelinin sorgulama esnasında verdiği ifadelerle uygulanabilen bir dışlama kuralı getirerek⁹¹ 5. Ekteki kendi aleyhine tanıklık yasağının gözaltındaki sorgulama evresine genişletilebileceği kabul edilmiştir⁹². Gözaltına alınmak Anglo –Amerikan hukukunda başlı başına baskı altında olmak olarak değerlendirilir. Gözaltındaki bir kişi tek başınadır ve kimseyle görüşmemiştir. Böyle bir durumda kişinin kendi aleyhinde bilgi vermesi ihtimali vardır. Kişinin üstündeki baskıyı azaltmaya yönelik olarak susma hakkı ve müdafiden yararlanma hakkı tanınmıştır⁹³. Polis gözaltındaki bir kimseden ifade almaya başlamadan önce bu uyarıları hatırlatmak zorundadır⁹⁴. Yüksek Mahkeme’ye göre ifade alma doğrudan soru sormadır. Fakat doğrudan soru sorulmayan hallerde polisin ifade almaya yönelik davranışları, örneğin polisin ben şunu yaparsam suçu ikrar eder gibi bir düşünceyle soru sorması da ifade alma sayılır⁹⁵.

Belirtmek gerekir ki, Miranda dışlayıcı kuralı bağlamında mahkeme ikrarın gerçekten gönüllü olarak yapıp yapılmadığını dikkate almalıdır. Ancak, Miranda uyarılarının hatırlatılmadığı yerlerde, kural dışlamayı gerektirdiği için, ikrarın gerçekten gönüllü olarak yapıp yapılmadığı önemsizdir⁹⁶. Çünkü Yüksek Mahkeme, Miranda

⁹⁰ MELLIFONT, 2007, s. 111; GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 240-241; SCHEB II / SCHEB, 2002, s. 442; SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 300; THAMAN, 2014, s. 410.

⁹¹ SCHEB II / SCHEB, 2002, s. 442.

⁹² CANTRELL, 2014, s. 488.

⁹³ OPTICAN, 2006, s. 29.

⁹⁴ SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 300.

⁹⁵ OPTICAN, 2006, s. 31.

⁹⁶ MELLIFONT, 2007, s. 111.

dışlayıcı kuralının amacının, kolluğun Miranda uyarılarını hatırlatmadan önce ikrar elde etmesini engellemek olduğunu belirtmiştir⁹⁷.

C. Anayasa'nın Ek 6. Maddesi Bağlamında Oluşturulan Dışlama Kuralı

Ek 6'nın ihlal edilmesi suretiyle elde edilen delilleri dışlama kuralı bütün ceza davalarında sanığın, savunma avukatından yardım alma hakkıyla ilgilidir. Bu hak hem soruşturma evresi için, hem de kovuşturma evresi için geçerlidir⁹⁸. Belirtmek gerekir ki, Miranda kuralı savunma avukatının daha önceki bir aşamada ve yalnızca 5. ekteki kendini suçlama yasağına karşı gerçekleştirilen ihlallerden korunmak için hazır edilmesini sağlar. Oysa 6. ek şüphelinin savunulması ve yargılamaya hazırlanması gibi tüm amaçlar için savunma avukatının yardımından yararlanmasını sağlar⁹⁹.

Avukat hakkı, adil yargılanma için önemli iki işlevi icra eder. Öncelikle avukat haksız mahkûmiyetlerden korunmak için gereklidir. Ortalama bir insan etkili bir savunma ortaya koymak için ihtiyaç duyulan hukuki becerilerden yoksundur. Bu durum avukatsız sanıkların masum olmasına rağmen suçlu olma tehlikesiyle karşılaşabilmesine yol açar. Bu yüzden avukat tutmak için mali gücü yetmeyen sanıklara yönelik avukat bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca avukat, gözaltındaki bir sorgulamada esnasında şüphelinin sessiz kalma hakkını ileri sürme ya da hukuka aykırı bir aramanın zehirli meyvesinin dışlanması isteme gibi anayasal haklarının korunmasını istemek için gereklidir¹⁰⁰.

Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi *Massiah v. United States* kararı ile 6. ekte düzenlenen avukat yardımından yararlanma hakkı ihlal edilerek devlet kurumlarına yapılan itiraf ve kabullerin ceza yargılamasında değerlendirme dışı bırakılması kabul edilmiştir¹⁰¹. Bu davada bir denizci olan *Massiah* ile *Colson* adındaki bir kişi kokain ithal etmek, saklamak ve satışına yardım etmekle suçlanmışlardır. Aleyhlerine bu

⁹⁷ MELLIFONT, 2007, s. 115.

⁹⁸ MELLIFONT, 2007, s. 107.

⁹⁹ CANTRELL, 2014, s. 510.

¹⁰⁰ KANOVITZ, 2015, s. 412.

¹⁰¹ THAMAN, 2014, s. 410.

suçlardan dava açılan sanıklar kefaletle serbest bırakılmışlardır. Birkaç gün sonra Colson, Massiah'ın bilgisi olmaksızın federal ajanlarla işbirliği yapmayı kabul etmiş ve otomobilinin ön koltuğuna bir radyo vericisi yerleştirilmesine müsaade etmiştir. Daha sonra, planlandığı üzere Colson Massiahla birlikte oldukça uzun bir görüşme yapmış ve bu esnada federal ajanlar kısa mesafe ötedeki bir araçta konuşulanları dinlemişlerdir. Massiah'ın duruşmasında federal ajanlardan biri radyo vericisi vasıtasıyla kulak misafiri olduğu suçlayıcı beyanlarla ilgili olarak tanıklık etmiştir. Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi, Massiah'ın zaten aleyhine dava açılmış olduğundan ve duruşmayı beklemekte olduğundan, 6. ekteki haklarının ihlal edildiğine hükmetmiştir. Yüksek Mahkeme'ye göre, aleyhine dava açıldıktan sonra, avukatının yokluğunda federal ajanlar tarafından kasıtlı olarak sanıktan sağlanan suçlayıcı kelimeler daha sonra duruşmada kendisine karşı kullanıldığı zaman sanık 6. ekin korumasından yoksun bırakılmış olur¹⁰².

Ek 6'daki avukat yardımından yararlanma hakkı, polise iki konuda sınırlama getirmektedir. Bunlardan birincisine göre polis, avukat yardımından yararlanma hakkından geçerli bir feragatin varlığından emin olmak zorundadır; aksi halde soruşturmanın önemli aşamalarından önce avukatın hazır edilmesiyle ilgilenmelidir. İkincisine göre ise polis, avukat müvekkil ilişkilerine, özel görüşmeleri gizlice izleme, kaydetme, telefon konuşmalarını engelleme gibi uygunsuz müdahalelerde bulunmaktan kaçınmak zorundadır¹⁰³. Bu tür davranışlar delillerin değerlendirme dışı bırakılmasına ve olağanüstü davalarda dosyadan çıkarılmasına yol açar¹⁰⁴.

III. ZEHİRLİ AĞACIN MEYVELERİNİN DIŞLANMASI ÖĞRETİSİ

A. Zehirli Ağacın Meyveleri Terimi

Zehirli ağacın meyveleri terimi, Anglo Amerikan müşterek hukukunda yasa dışı soruşturma, arama, yakalama ve sorgulama sonucunda elde edilen hukuka aykırı

¹⁰² GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 254.

¹⁰³ KANOVITZ, 2015, 418.

¹⁰⁴ KANOVITZ, 2015, 419.

delillerin mahkemede dışlanıp dışlanamayacağı düşüncesine dayanır¹⁰⁵. Amerikan Anayasası'nın 4. eki bağlamındaki dışlama kuralı hukuka aykırı arama ve el koymadan türetilen her türlü delile uygulanabilme kapasitesine sahiptir¹⁰⁶. Dolayısıyla, sadece hukuka aykırı polis davranışının doğrudan ürünü olan deliller değil, aynı zamanda bu hukuka aykırı davranıştan dolaylı olarak elde edilen deliller de, yargılamada değerlendirme dışı bırakılır¹⁰⁷. Amerikan hukukunda polisin başlangıçtaki hukuka aykırı davranışının sonucunda ortaya çıkan delilin kullanılması yasağı zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması olarak adlandırılır¹⁰⁸. Bir delilin belirli bir parçasının hukuka aykırı bir arama ve el koymadan türetilip türetilmediğini belirlemek genellikle zordur. Yüksek Mahkeme bu tür türeme sorularına cevap verme aracı olarak “zehirli ağacın meyveleri” terimini bulmuştur¹⁰⁹.

Zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisindeki zehirli ağaç hukuka aykırı polis davranışını gösterir¹¹⁰. Meyveler ise, hem bu hukuka aykırı davranış sonucunda doğrudan elde edilen birincil delilleri, hem de yine bu hukuka aykırı davranış sonucunda dolaylı olarak elde edilen türev delilleri ifade eder. Örneğin hukuka aykırı bir arama işlemi sırasında finansal kayıtlar saptanmış olsun. Burada hukuka aykırı arama işlemi zehirli ağacı; hukuka aykırı arama işlemi sonucunda doğrudan, birincil delil olarak elde edilen finansal kayıtlar ise meyveleri ifade eder. Şayet bu finansal kayıtlar daha sonra polis tarafından soruşturmayı yönlendirmek için kullanılır ve bunun sonucunda birtakım deliller elde edilirse, bu deliller de hukuka aykırı arama işlemi sonucunda dolaylı olarak elde edilen, türev delil kategorisinde meyveleri ifade eder¹¹¹.

¹⁰⁵ GEYER, Florian, “Zehirli Ağacın Meyvesi” (çev. B. Başak Uluçay ve B. Hocaoglu), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat** (der.Y. Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 458.

¹⁰⁶ SALTZBURG / CAPRA, **2004**, 535.

¹⁰⁷ FERDICO, **2002**, 81; GARDNER / ANDERSON, **2010**, 183.

¹⁰⁸ GARDNER / ANDERSON, **2010**, 183; MELLIFONT, **2007**, 99; JONES, **1966-1967**, 17.

¹⁰⁹ SALTZBURG / CAPRA, **2004**, 535.

¹¹⁰ GARDNER / ANDERSON, **2010**, 187.

¹¹¹ MELLIFONT, **2007**, s. 99.

B. Zehirli Ağacın Meyvelerinin Dışlanması Öğretisinin İşlevi ve Tarihi Gelişimi

Zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisine göre dışlama kuralları sadece anayasal hakların doğrudan ihlal edilmesiyle elde edilen delillere değil, ayrıca böyle bir ihlalden dolayı olarak elde edilen delillere de uygulanır¹¹². Dolayısıyla anayasaya aykırı olarak elde edilen birinci nesil bir delilin sonucu olarak elde edilen ikinci nesil türev delil de değerlendirme dışı bırakılmalıdır¹¹³. Başka bir deyişle, hukuka aykırı bir arama ve el koymadan türetilen deliller de yargılamada kabul edilemez¹¹⁴. Örneğin, hukuka aykırı bir şekilde bir eve giren (zehirli ağaç) polis evde bulduğu kilitli depoya ait anahtar hukuka aykırı girişin doğrudan sonucu olduğu için (birinci nesil meyve) delil olarak değerlendirilemez. Polisin bu anahtarı kullanmak suretiyle kilitli depoyu açarak bulduğu yasadışı maddeler ise, hukuka aykırı girişin dolaylı sonucu (ikinci nesil, türev meyveler) olduğu için değerlendirme dışı bırakılır¹¹⁵.

Zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisi dışlama kurallarını türev delilleri kapsayacak şekilde genişlettiğinden¹¹⁶, türev delil kuralı¹¹⁷ olarak da, adlandırılır¹¹⁸. Belirtmek gerekir ki, bu öğretiye göre hukuka aykırı surette elde edilmiş delillerdeki hukuka aykırılık, bu deliller vasıtasıyla elde edilen delillere de sirayet ettiğinden ve onları da hukuka aykırı hale getirdiğinden¹¹⁹, elde edilen türev delillerden türetilen diğer türev deliller de hukuka aykırı hale gelir¹²⁰. Örneğin, şüphelinin ifadesinin Miranda gereklerine uyulmadan veya işkence yapılarak alınması durumunda elde edilebilecek ikrar polisin hukuka aykırı davranışının ürünü olacağı için delil olarak değerlendirilemez. İkrarda bulunan şüphelinin polise cinayet silahını sakladığı yeri

¹¹² SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 307.

¹¹³ CANTRELL, 2014, s. 487.

¹¹⁴ SCHEB II / SCHEB, 2002, s. 412.

¹¹⁵ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 183.

¹¹⁶ SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 307.

¹¹⁷ Derivative evidence rule

¹¹⁸ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 183; FERDICO, 2002, s. 81; SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 307.

¹¹⁹ DEMİRBAŞ, 2013, s. 353; ŞEN, 1998, s. 151.

¹²⁰ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 183.

söylemesi halinde, polis bu silahı hukuka uygun bir davranışla elde etmese bile başlangıçtaki hukuka aykırı davranışın ürünü olduğundan şüphelinin suç ile olan bağlantısını ispatlamak için zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisine göre delil olarak kullanılamaz. Ayrıca bu öğretiye göre yalnızca silah değil, aynı zamanda bu silahtan elde edilecek parmak izi, balistik test gibi herhangi bir delil de değerlendirme dışı bırakılacaktır¹²¹.

Zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisinin temeli 1920 tarihli Silverthroner Lumber Co. v. United States davasına¹²² dayanır. Bu davada Yüksek Mahkeme, olaydaki arama ve el koyma işleminin 4. eki ihlal ettiğine; arama ve el koymanın zehirli ağaç, orijinal belgelerden üretilen fotoğraf ve kopyaların ise, bozulmuş meyveler olduğuna; bu meyvelerin hiçbir şekilde Silverthroner'a karşı delil olarak kullanılamayacağına hükmetmiştir¹²³.

Yüksek Mahkeme 1939 tarihli Nardone v United States davasında zehirli ağacın meyveleri terimini kullanmıştır¹²⁴. Nardone v United States davasına kadar zehirli ağacın meyveleri metaforu kullanılsa da, esasen uygulama bu yönde olmuştur¹²⁵. Nardone v United States davasında değerlendirme dışı bırakılan delil, dinleme

¹²¹ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 183.

¹²² Silverthroner Lumber Co. v. United States davasında Frederick W. Silverthroner federal kanunu ihlalden tutuklanmıştır. Bu tutuklamanın ardından Silverthroner Kereste Şirketi'nin ofisine giden polis arama işlemi gerçekleştirmiş, aranan tüm materyalleri fotoğraflamış ve kopyalamıştır. Yerel mahkeme orijinal kitap ve dokümanların Silverthroner'a geri verilmesini emretmiştir. Ancak Büyük Jüri, orijinal kitap ve dokümanları mahkemeye istemiş ve yerel mahkeme de bu çağrıya uyulmasını emretmiştir. Fakat Silverthroner orijinal kitap ve dokümanları getirmeyi reddetmiştir. Yerel mahkeme bu belgelerin fotoğraf ve kopyalarına dayanarak Silverthroner Kereste Şirketi'ni 250 dolara mahkûm etmiş ve mahkemeye itaatsizlikten dolayı Silverthroner'un tutuklanmasını emretmiştir. Mahkeme hükmünün Yüksek Mahkeme'deki temyiz davasında Yüksek Mahkeme söz konusu olaydaki arama ve el koyma işleminin 4. Eki ihlal ettiğine; arama ve el koymanın zehirli ağaç, orijinal belgelerden üretilen fotoğraf ve kopyaların ise, bozulmuş meyve olduğuna; bu meyvelerin hiçbir şekilde Silverthroner'a karşı delil olarak kullanılamayacağına hükmederek yerel mahkemenin para cezası ve mahkemeye itaatsizlik hükmünü bozmuştur. CANTRELL, 2014, s. 497-498.

¹²³ CANTRELL, 2014, s. 496.

¹²⁴ SALTZBURG / CAPRA, 2004, s. 535.

¹²⁵ CANTRELL, 2014, s. 496.

cihazlarının hukuka aykırı kullanımını suretiyle yapılan bir dinleme işleminde görüşmenin içeriğinden elde edilmiştir¹²⁶.

Yüksek Mahkeme 1963 tarihli Wong Sun v. United States davasıyla ise, zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisini 4. ekin ihlali suretiyle elde edilen ve tanıklığa dayanan delilleri değerlendirme dışı bırakmak için genişletmiştir¹²⁷. Wong Sun olayında narkotik ajanları hukuka aykırı bir şekilde Toy'a ait çamaşırhaneye girmiş ve onu konakladığı bölümde yakalayarak kendisine kelepçe takmışlardır. Toy, Yee'nin uyuşturucu sattığını ajanlara söylemiştir. Bunun üzerine ajanlar Yee'nin evine gitmişlerdir. Yee onlara, eroini kendisine Toy ve Wong Sun'ın verdiğini söylemiş, ardından ajanlar Wong Sun'ın izini bulmuş ve onu yakalamışlardır. Kefaletle serbest bırakılan Wong Sun birkaç gün sonra gönüllü olarak geri dönmüş ve narkotik ajanlarına sözlü itiraflarda bulunmuştur. Toy ve Wong Sun birlikte yargılanmışlardır. Toy, kendi ifadelerinin ve el konulan eroinin hukuka aykırı olarak yapılan arama ve yakalama işlemlerinin meyveleri olduğunu iddia etmiştir¹²⁸. Yargılamada hem Toy'un odasında söylediği sözler hem de Yee'nin teslim ettiği eroin delil olarak kabul edilmiş ve sanıkların her ikisi de suçlu bulunarak mahkûm edilmişlerdir. Temyiz yargılamasında ise, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi Toy'un yatak odasında söylediği sözleri ve Yee tarafından teslim edilen eroini zehirli ağacın meyveleri olarak nitelendirmiştir¹²⁹.

Belirtmek gerekir ki, Türk hukukunda AY m. 38/6 ve CMK m. 217/2 karşısında delillerin elde edilişi sırasında herhangi bir şekilde hukuka aykırılığın yapılmış olması, söz konusu delillerin hükme esas alınmasına kesin bir şekilde engeldir. Hukuka aykırı delillerin elde edilişlerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olmasının hiçbir önemi yoktur.¹³⁰ Hem hukuka aykırı olarak elde edilen delil, hem de bu delilden türetilen ve kendisi de hukuka aykırı olan türemiş delil aynı hükümlere tabidir¹³¹. Bu nedenle zehirli

¹²⁶ MELLIFONT, 2007, s. 99.

¹²⁷ CANTRELL, 2014, s. 496.

¹²⁸ FERDICO, 2002, s. 83.

¹²⁹ CANTRELL, 2014, s. 499.

¹³⁰ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM vd., 2016, s. 415.

¹³¹ CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 745.

ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisinin Türk hukuku bakımından da uygulanabilir olduğunu ifade edebiliriz. Bununla birlikte Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 29.11.2005 gün, 2005/7-144 E. ve 2005/150 K. sayılı kararında¹³² hukuka aykırı delillerin uzak etkisini kabul etmemiştir¹³³.

C. Zehirli Ağacın Meyvelerinin Dışlanması Öğretisi ve Miranda Uyarıları

Zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisi sadece kişilerin anayasal hakları ihlal edildiği zaman uygulanır. Eğer ihlal anayasal boyutta değilse ne dışlama kuralı ne de zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisi uygulanır¹³⁴. Buna göre, Anayasası'nın 4. ekini ihlal eden polis davranışları söz konusu olduğunda, hukuka aykırı arama ve el koyma neticesinde elde edilen deliller değerlendirme dışı bırakılır¹³⁵. Zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisi, 4. ekin amaçlarını gerçekleştirmek için hukuka aykırı polis davranışının engellenmesini ve bunun için meyvelerin değerlendirme dışı bırakılmasını haklı görür¹³⁶. Polisin Miranda uyarılarını hatırlatmaması durumunda ise, Miranda dışlama kuralı Miranda ihlallerinin sonucu olarak elde edilen birinci nesil delillerin kendiliğinden dışlanması sonucunu doğurur¹³⁷. Miranda dışlama kuralının ihlalinin anayasal bir ihlal olarak kabul edilmesi zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisine zemin hazırlar¹³⁸. Amerikan mahkemeleri Miranda dışlama kuralı ihlalinin anayasal bir ihlal olarak kabul edilmesi ve böyle bir ihlal neticesinde elde edilen deliller hakkında zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması

¹³² “Hukuka aykırı yapılan aramadan bir gün sonra, adli kollukta şüpheliden alınan ifadenin hukuka uygun kabul edilmesi gerektiği, bu ihbar üzerine başlatılan soruşturma ve kovuşturma aşamalarında sanığın hakkındaki ihbarla uyum gösteren ve hayatın olağan akışına da uygun düşen özgür ve samimi ikrarı karşısında, uyuşturucu madde elde etmek amacıyla izinsiz hint keneviri ekmek suçunun sübut bulunduğu sonucuna oy çokluğu ile varılmıştır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 29.11.2005 tarih ve 2005/7-144 Esas ve 2005/150 Karar sayılı kararı için bkz. ŞEN, Ersan, **Yorumluyorum-Ceza Hukuku Perspektifinden Güncel Olaylara Bakış**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 151-152.

¹³³ ŞEN, 2011, s. 151-152.

¹³⁴ FERDICO, 2002, s. 81.

¹³⁵ JONES, 1966-1967, s. 17.

¹³⁶ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 187.

¹³⁷ CANTRELL, 2014, s. 508.

¹³⁸ CANTRELL, 2014, s. 491.

öğretisinin uygulanması konusunda¹³⁹ farklı kararlar vermiştir¹⁴⁰. Örneğin, Dickerson v. United States davasında Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi, Osburn v. State davasında ise Arkansas Yüksek Mahkemesi Miranda dışlama kuralı ihlalinin anayasal nitelikte bir ihlal olduğu görüşünü savunmuştur.

2000 yılındaki Dickerson v. United States davasında başvuru Dickerson banka soygunu gerçekleştirmek, banka soygunu için kumpas kurmak ve cebir suçu işlemek için ateşli silah kullanmak fiillerini işlemekle suçlanmıştır. Dickerson duruşmadan önce federal sorgulama ofisinin bir bürosunda vermiş olduğu ifadelerin, sorgulamadan önce kendisine Miranda uyarıları hatırlatılmadığı gerekçesiyle değerlendirme dışı bırakılmasını talep etmiştir. District Mahkemesi Dickerson'ın bu talebini kabul etmiştir¹⁴¹. Davanın temyizinde Amerikan Yüksek Mahkemesi Miranda uyarılarının anayasal nitelikte kurallar olduğuna kanaat getirmiştir¹⁴².

Arkansas Yüksek Mahkemesi tarafından 25 Haziran 2009 yılında karara bağlanan Osburn v. State davasında ise, Mahkeme 17 yaşındaki Casey Clowder'in ölümü ile sonuçlanan olayda sanık Kenneth Ray Osburn hakkında verilen ölüm cezası hükmünü bozmuştur. Osburn'un Clowder'i öldürdüğüne ilişkin her iki itirafı da Mahkemece kabul edilmemiştir. Mahkeme, ilk itirafı polisin Miranda savunma avukatından yararlanma uyarısını ihlal ederek elde ettiği için, ikinci itirafı ise, Miranda uyarısı ihlalinin zehirli ağacın meyvesinin dışlanması öğretisini sonuçlayan 5. ek ihlali olduğunu kabul ettiği için geçerli saymamıştır¹⁴³.

Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi Knapp v. State ve Patane v. United States davalarında ise, Miranda uyarılarının anayasal nitelikte olmayan önleyici kural

¹³⁹ Bu konuda ileri sürülen bir görüşe göre, zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisi yalnızca anayasal ihlalin söz konusu olduğu hallerde uygulanır. Oysa Miranda müdafiden yararlanma hakkı anayasal bir hak değil, 5. Ekteki kendini zorla suçlama yasağını güvence altına almak için tasarlanan bir tedbir niteliğindedir. Dolayısıyla zorlayıcı olmayan Miranda ihlali zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisini harekete geçirmez. CANTRELL, 2014, s. 507.

¹⁴⁰ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 187.

¹⁴¹ SCHEB II / SCHEB, 2002, s. 442.

¹⁴² THAMAN, 2014, 435.

¹⁴³ CANTRELL, 2014, 492.

olduğuna kanaat getirmiştir. Knapp v. State davasına konu olayda, soruları cevaplandırmak üzere polis merkezine davet edilen bir cinayet şüphelisi bunun için hazırlanırken, kendisini polis merkezine götürecekle polis memuruna evinde beklemesi için izin vermiştir. Polis memuru Miranda uyarılarını hatırlatmaksızın şüpheliye önceki gece, yani cinayet gecesi ne giydiğini sormuştur. şüpheli bir kazağı işaret etmiş ve polis memuru bu kazağa el koymuştur. Sonrasında DNA testleri kazağın üzerinde kurbanın kanının varlığını ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine diğer delillere de dayanılarak şüpheli cinayete suçlanmıştır. Sanık hem Miranda uyarıları öncesinde polise yaptığı açıklamaların hem de bu açıklamalar sonucunda el konulan fiziksel delillerin dışlanması gerektiğini ileri sürmüştür. Savcılık ise, sanık açıklamalarının dışlanması gerektiğini, fakat fiziksel delillerin kabul edilmek zorunda olduğunu ileri sürmüştür. Wisconsin Yüksek Mahkemesi fiziksel delillerin zehirli ağacın meyveleri olarak dışlanması gerektiğine hükmetmiştir. Buradaki zehirli ağaç sanığa Miranda uyarısını kasten hatırlatmamaktır. İhlal kasıtlı olduğundan, mahkeme delilin değerlendirme dış bırakılması gerektiği sonucuna varmıştır. Wisconsin Yüksek Mahkemesi'nin kararı Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi tarafından bozulmuş ve dava iade edilmiştir. Bunun üzerine Wisconsin Yüksek Mahkemesi 2005 yılında vermiş olduğu kararda Wisconsin Devlet Anayasası'nın 1. maddesinin 8. fıkrasına uyarınca kasıtlı polis davranışı söz konusu olduğu için fiziksel delilin dışlanmak zorunda olduğuna hükmetmiřtir¹⁴⁴.

2004 yılındaki Patane v. United States davasında ise, 10. Temyiz Mahkemesi polisin Miranda uyarısını hatırlatmadaki ihmali sonucu elde edilen fiziksel delillerin değerlendirme dış bırakılmasına hükmetmiştir. Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi ise, 5. ekin kendi kendini suçlamama maddesinin, Miranda uyarıları hatırlatılmaksızın gönüllü açıklamaların bir sonucu olarak elde edilen fiziksel delillerin dışlanmasını

¹⁴⁴ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 188-189.

gerektirmediği gerekçesiyle¹⁴⁵ Miranda uyarılarının anayasal nitelikte olmayan önleyici kurallar olduğu görüşünü savunmuştur¹⁴⁶.

IV. ZEHİRLİ AĞACIN MEYVELERİNİN DIŞLANMASI ÖĞRETİSİNİN İSTİSNALARI

Polisin suistimalini engelleme ihtiyacı dolayısıyla savunulan¹⁴⁷ dışlama kuralları ve uygulamaları geniş eleştiri konusu yapılmıştır. Kurallara karşı temel itiraz, dışlamanın güvenlik koruması faydası karşılığında toplumun yüksek bir maliyet ödediğidir¹⁴⁸. Dışlama kuralları savunucuları genellikle bu kuralların polislerin hukuka aykırı davranışlarını engellemek için gerekli olduğunu ve engellemeyi gerçekleştirmek için tek pratik alternatif olduğunu iddia etmişlerdir¹⁴⁹. Bu görüşe karşı olanlar ise, dışlama kurallarının amacı olan uygunsuz polis davranışını engellemenin teorik olarak bütün vatandaşlara fayda sağladığını; fakat çoğu olayda kurallardan doğrudan doğruya yararlananların, eğer delil değerlendirme dışı bırakılmasaydı mahkûm edilecek kişiler olduğunu¹⁵⁰, böylece kuralların topluma bir polis memurunun hatasından dolayı suçluların özgür olması gibi yüksek bir maliyeti dayattığını ileri sürmüşlerdir¹⁵¹.

Bu maliyeti dikkate alan Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi bazı hallerde anayasal hakların ihlal edilmediğine ilişkin kararlar vermiştir¹⁵². Yüksek Mahkeme fayda-maliyet analizini göz önünde bulundurarak, delilleri değerlendirme dışı bırakmanın hukuka aykırı davranışı engelleme olasılığının yetersiz olduğu durumlarda

¹⁴⁵ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 188.

¹⁴⁶ THAMAN, 2014, s. 435; Sterling v. United States davasında ise, 4. Temyiz Mahkemesi Miranda uyarıları hatırlatılmaksızın sanığın yaptığı açıklamalar neticesinde ele geçirilen silahın delil olarak kabul edilmesini onaylamıştır. Mahkeme açıklamaların gönüllü olduğu sürece fiziksel delillerin asla zehirli ağacın meyveleri olamayacağı sonucuna varmıştır. GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 188.

¹⁴⁷ SCHEB II / SCHEB, 2002, s. 412.

¹⁴⁸ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 194.

¹⁴⁹ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 181.

¹⁵⁰ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 194.

¹⁵¹ SCHEB II / SCHEB, 2002, s. 412.

¹⁵² OPTICAN, 2006, s. 20.

hem birincil hem de türev delillere uygulanabilen birtakım istisnalar getirmiştir¹⁵³. Bu istisnalar, iyi niyet istisnası, bağımsız kaynak istisnası, zayıflama (veya tasfiye edilmiş kusur) istisnası ve kaçınılmaz bulgu istisnasıdır¹⁵⁴.

Öğretide Değirmenci'ye göre, hukuka aykırı delillerin ceza muhakemesinde kullanılmaması, ceza muhakemesinin sağlıklı işlememesi, işlenen suçların ortaya çıkarılmaması, suç işleyen kişiler bakımından cezasız kalması gibi etkilere sahip olacaktır. Bu etkiler Amerikan hukukunda olduğu üzere yargı kararlarıyla istisnalar yaratılmak suretiyle giderilebilir¹⁵⁵. Kanaatimizce Amerikan hukukunda delilleri dışlamanın hukuka aykırı davranışı engelleme olasılığının yetersiz olduğu hallerde hem birincil hem de türev deliller açısından getirilen istisnalar Türk hukuku bakımından uygulanamaz. Çünkü Amerikan hukukundaki dışlama kuralları ve uygulamaları kolluğun kötü davranışını engelleme amacına dayandırılmaktadır. Oysa Türk hukukundaki dışlama kuralları yalnız kolluğa değil, herkese hitap etmektedir. Bununla birlikte, sanık lehine olduğu tespit edilen hukuka aykırı delilin masum bir kişinin cezalandırılmaması için istisnai olarak soruşturma ve kovuşturmada değerlendirilebileceği görüşündeyiz. Böylece, sanığı aklayan ya da en azından onun hakkındaki suçun ispatını şüpheli hale sokan hukuka aykırı fakat güvenilir bir delil ortaya çıktığında, sanık suçsuz olduğu bilindiği halde ya da en azından şüphayle mahkûm edilmemiş olacaktır¹⁵⁶.

A. İyi Niyet İstisnası

İyi niyet istisnası¹⁵⁷ polisin hâkimden bir arama emri talep ettiği zaman iyi niyetli olarak hareket ettiği takdirde, teknik olarak kusurlu olsa bile bu arama emrini kullanarak

¹⁵³ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 184; MELLIFONT, 2007, s. 123; DÜLGER, Murat Volkan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı ve Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi (Zehirli Ağacın Meyveleri Öğretisi)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s.521.

¹⁵⁴ MELLIFONT, 2007, s. 123 vd.

¹⁵⁵ DEĞİRMENCİ, Olgun, **Ceza Muhakemesinde Sayısal (Dijital) Delil**. Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 435.

¹⁵⁶ ŞEN, Ersan, **Türk Hukukunda Telefon Dinleme-Gizli Soruşturmacı-X Muhbir**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008, s. 116.

¹⁵⁷ “The Good Faith Exemption”

elde ettiği delillerin ceza yargılamasında kullanılabilceği prensibine dayanır¹⁵⁸. Amerikan Yüksek Mahkemesi, iyi niyet istisnasını Anayasa'nın 4. ekinin devlet görevlilerince yapılan aramalar üzerindeki kısıtlamaları sınırlandırmak üzere 1984 yılında Leon v. United States davasında kullanmıştır¹⁵⁹. Bu davada polis memurları geçerli olduğuna iyi niyetli olarak inandıkları, ancak aslında kusurlu olan bir arama emrini icra etmişlerdir¹⁶⁰. Yüksek Mahkeme, hukuka aykırı delileri dışlama kuralının, polisin tarafsız ve bağımsız bir hâkim tarafından verilmiş bir arama kararına makul olan bir güvenle hareket ederek elde ettiği delillerin, sonradan hatalı bulunan arama kararından dolayı kullanılmasını engellemek için uygulanmaması gerektiğini belirtmiştir¹⁶¹. İyi niyet istisnası şüphelinin temel anayasal haklarını ihlal etmeyen, teknik bir hata içeren bir arama emrinin icrası suretiyle elde edilen delillerin kullanılabilmesine müsaade eder.¹⁶² Mahkeme dışlama kuralının hâkimlerin hatalarını cezalandırmaktan ziyade polisin kötü davranışlarını engellemeyi düzenlediğini ifade etmiştir¹⁶³. Bununla birlikte, bir hâkimin kasıtlı bir şekilde yanıtılması veya makul olmayan şekilde eksik olan bir arama emrinin polis tarafından bilerek kullanılması delil dışlama kuralına temel teşkil eder¹⁶⁴.

B. Bağımsız Kaynak İstisnası

Bağımsız kaynak istisnası anayasal ihlal neticesinde elde edilen hukuka aykırı bir delilin aynı zamanda tamamen bağımsız bir kaynaktan da elde edilmesi halinde ceza yargılamasında kullanılabilmesine izin verir¹⁶⁵. Bağımsız kaynak öğretisine göre, polisin hukuka aykırı davranışı sonucunda bir delil elde edilebilir. Aynı delil, aynı zamanda hukuka uygun olarak başka bir kaynaktan da elde edilebilir. Şayet hukuka

¹⁵⁸ SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 307.

¹⁵⁹ BLUMENFELD, 1990, s. 233; FERDİCO, 2002, s. 85; GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 208.

¹⁶⁰ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 208.

¹⁶¹ BLUMENFELD, 1990, s. 233.

¹⁶² GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 208.

¹⁶³ FERDİCO, 2002, s. 85; GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 208.

¹⁶⁴ SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 307.

¹⁶⁵ FERDİCO, 2002, s. 85; SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 307.

uygun olan ikinci delil kaynağı bağımsız ise ve hukuka aykırı davranışla bozulmamış ise, bu delil yargılamada kabul edilebilir¹⁶⁶. Bağımsız kaynak istisnası hemen hemen değerlendirme dışı bırakma kuralı kadar eskidir. 1920’de Silverthorn Lumber Co. Inc. v. United States davasında mahkeme hukuka aykırı polis davranışı sebebiyle elde edilen gerçeğin kutsal ve ulaşılmaz olmadığını ifade etmiştir¹⁶⁷. Bir başka olayda, bir umumi mağazaya hukuka aykırı şekilde giren federal ajanlar burada esrar balyaları görmüşlerdir. Federal ajanlar daha sonra, hukuka aykırı girişi referans yapmadan arama iznine başvurmuşlardır. Yüksek Mahkeme haklı gerekçe ile izin verilen arama işleminin, reddedilen delilin bağımsız kaynağı olup olmadığının tespiti dolayısıyla davayı olay mahkemesine geri göndermiştir¹⁶⁸.

C. Zayıflama İstisnası

Zayıflama öğretisine göre, hukuka aykırı polis davranışlarının dolaylı bir sonucu olarak delillerle karşılaştığında, soruşturma, hukuka aykırı davranış ve bulgu arasındaki bağlantının zayıflama derecesine odaklanır¹⁶⁹. Şayet hukuka aykırı polis davranışı meydana geldikten kısa süre sonra bu davranış başka bir delilin bulunmasına yol açmışsa, zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisi hukuka aykırı davranış ile söz konusu delil arasındaki bağlantının varlığı konusunda makul bir çıkarım yapabilir. Ancak hukuka aykırı davranış ile yeni delil arasında kayda değer bir zaman aralığı bulunuyorsa,¹⁷⁰ hukuka aykırılık ve yeni delil (türev delil) arasındaki nedensel bağlantı, bozukluğu yok edecek kadar zayıflayabilir¹⁷¹. Böyle bir durumda söz konusu delili elde

¹⁶⁶ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 185 .

¹⁶⁷ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 185; FREY, William F., “Criminal Procedure- Fruit of The Poisonous Tree-Exclusionary Rule Applied with Greater Reluctance to Live Witness Testimony”, 25 **Wayne Law Review** Year: 1979, Volume: 25, Issue: 3, p. 936. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).

¹⁶⁸ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 185 .

¹⁶⁹ FERDICO, 2002, s. 82.

¹⁷⁰ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 186.

¹⁷¹ KACZYNSKI, 1983, s. 90.

edebilecek bağımsız bir kaynak da yoksa bu delil ceza yargılamasında kabul edilebilir¹⁷².

Zayıflama istisnası ilk olarak 1939 *Nardone v. United States* davasında ortaya çıkmıştır¹⁷³. 1963 tarihli *Wong Sun v. United States* davasında ise, Mahkeme Wong Sun'ın hukuka uygun bir ithamın ardından kefaletle serbest bırakıldığını ve birkaç gün sonra beyanda bulunmak için gönüllü olarak geri döndüğünü; yakalama ve beyan arasındaki bağlantının bozulmayı yok edecek kadar zayıflattığını ifade etmiştir¹⁷⁴.

D. Kaçınılmaz Bulgu İstisnası

Kaçınılmaz bulgu istisnasına göre, polisin hukuka aykırı davranışı bazı delillere bulaşmış ve bunları bozmuşsa/lekelemişse, bu deliller ve bunlardan türeyen diğer deliller ceza yargılamasında kullanılamaz¹⁷⁵. Ancak polisin yaptığı hukuka aykırı davranışa rağmen, aynı delillerin sürmekte olan soruşturmanın gidişatına göre zaten kesin olarak bulunacağı ve polisin de, bulguyu hızlandırmak için kötü niyetle hareket etmediği ispatlanırsa, bu deliller yargılamada kabul edilebilir¹⁷⁶.

Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi kaçınılmaz bulgu öğretisini 1984 *Nix v. Williams* davasında kabul etmiştir. Davaya konu olayda, kaybolan on yaşındaki bir kız çocuğu için polis bir arama başlatmıştır. Arama devam ederken polis bir şüpheliyi hukuka aykırı bir şekilde sorgulamış ve kurbanı ait cesedin yerini öğrenmiştir. Kurbanın cesedi arama yapılacak alanda bulunarak aramaya son verilmiştir. Sanığın, cesedin bulunmasına yol açan ancak hukuka aykırı olarak elde edildiği için cesede ilişkin delilleri kabul edilmez kılan beyanına rağmen mahkeme delilleri kabul etmiştir¹⁷⁷. Mahkeme'ye göre, ceset görünür durumda olduğundan ve çok sayıda polis

¹⁷² FERDICO, 2002, s. 82.

¹⁷³ FERDICO, 2002, s. 84.

¹⁷⁴ FERDICO, 2002, s. 83.

¹⁷⁵ GARDNER / ANDERSON, 2010, s. 185.

¹⁷⁶ KACZYNISKI, 1983, s. 91.

¹⁷⁷ FERDICO, 2002, s. 84.

memuru onu aradığından dolayı sanığın hukuka aykırı olarak sorgulanmasından sağlanan bilgi olmasaydı dahi her halükârda cesede ulaşılmış olacaktı¹⁷⁸.

SONUÇ

Günümüz ceza muhakemesinde hukuka aykırı delillerin akıbeti söz konusu olduğunda ilk akla gelen yaklaşımlardan biri, “zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisi”, dolayısıyla Amerikan hukukundaki dışlama rejimidir. Geçmiş dönemlerde hukuka aykırı delillerin ceza yargılamasında çoğu kez kabul edildiği Amerikan hukukunda, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi’nin 1914 yılında *Weeks v. United States* davasında verdiği kilometre taşı niteliği taşıyan karardan itibaren dışlama rejimi tercih edilmektedir. Amerikan hukukundaki dışlama rejimi caydırıcılık prensibi temelinde, Amerikan Haklar Bildirgesi’nde yer alan ekler bağlamında mahkeme kararlarıyla oluşturulmuş dışlama kurallarından, bunların uygulamalarından ve istisnalarından meydana gelmektedir. Dışlama kuralları zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisiyle türev delilleri kapsayacak şekilde genişletildiğinden, yalnızca anayasal hakların doğrudan ihlal edilmesiyle elde edilen deliller değil, ayrıca böyle bir ihlalden dolayı olarak elde edilen delillere de dışlanmaktadır.

Görüşümüze göre, zehirli ağacın meyvelerinin dışlanması öğretisi Türk hukuku bakımından da uygulanabilir. Nitekim Türk hukukunda AY m.38 ile CMK m.217/2 hükümlerine göre, doğrudan veya dolaylı bir şekilde hukuka aykırı olarak elde edilen deliller ceza muhakemesinde kullanılamaz. Bununla birlikte Amerikan hukukunda delilleri dışlamanın hukuka aykırı davranışı engelleme olasılığının yetersiz olduğu hallerde hem birincil hem de türev deliller açısından getirilen istisnalar Türk hukuku bakımından uygulanamaz. Çünkü Amerikan hukukundaki dışlama kuralları ve uygulamaları kolluğun kötü davranışını engelleme amacına dayandırılmaktadır. Oysa Türk hukukundaki dışlama kuralları yalnız kolluğa değil, herkese hitap etmektedir. Bunun bir sonucu olarak özel kişiler tarafından elde edilen hukuka aykırı deliller de dışlama rejimine tabi tutularak değerlendirme dışı bırakılmaktadır.

¹⁷⁸ SIEGEL / WORRAL, 2014, s. 308.

KAYNAKÇA

- BIÇAK, Vahit, **Suç Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011.
- BIÇAK, Vahit, “Usulsuz Ulaşılan Delillerin Akıbeti: Katı ve Esnek Yaklaşımların Değerlendirilmesi”, **İnsan Hakları Yıllığı**, Yıl: 1996, Sayı: 17-18, (s. 247-259). http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/fe47225d2744940_ek.pdf?dergi (erişim tarihi: 05.07.2014).
- BLUMENFELD, Michael. B., “Fourth Amendment”, **Casenotes. Constitutional Law Journal**, Year: 1990, Volume: 1, Issue:1, (pp.223-254). <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).
- CAENEGEM, William Van, “New Trends in Illegal Evidence in Criminal Procedure: General Report”, **Common Law**, Year: 2007 (1-31). http://epublications.bond.edu.au/law_pubs/223 (erişim tarihi: 30.10.2018).
- CANTRELL, Michael A., “Anayasal Yarı Gölge ve Önleyici Haklar: Müdafiden Yararlanma Hakkı ve Zehirli Ağacın Meyveleri” (çev. S. Kama). **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat** (ed.Y. Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, (s. 487-521).
- CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015.
- CHOO, Andrew L.-T. / NASH, Susan, “Improperly Obtained Evidence in the Commonwealth: Lessons for England and Wales”, **The International Journal of Evidence & Prof**, Year: 2007, Volume: 11, Issue: 2 (pp. 75-105). <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).
- CİHAN, Erol / YENİSEY, Feridun, **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Beta Yayınevi, İstanbul, 1998.
- DEĞİRMENCİ, Olgun, **Ceza Muhakemesinde Sayısal (Dijital) Delil**. Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014.
- DEMİRBAŞ, Timur, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013.

- DÜLGER, Murat Volkan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı ve Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi (Zehirli Ağacın Meyveleri Öğretisi)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- FERDICO, John N., **Criminal Procedure for the Criminal Justice Professional**, Calif: Wadsworth/Thomson Learning, Belmont, 2002.
- FREY, William F., “Criminal Procedure- Fruit of The Poisonous Tree-Exclusionary Rule Applied with Greater Reluctance to Live Witness Testimony”, **25 Wayne Law Review**, Year: 1979, Volume: 25, Issue: 3 (pp. 935-950). <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).
- GARDNER, Thomas J. / ANDERSON Terry M., **Criminal Evidence Principles and Cases**, Cengage Learning, Wadsworth, 2010.
- GEE, Donald, “The Independent Source Exception to The Exclusionary Rule: The Burger Court’s Attempted Common Sense Approach and Resulting “Cure-All” to Fourth Amendment Violations”, **28 Howard Law Journal**, Year: 1985, Volume: 28, Issue: 4 (pp. 1005-1050) (erişim tarihi: 23.10.2018).
- GEYER, Florian, “Zehirli Ağacın Meyvesi” (çev. B. Başak Uluçay ve B. Hocaoğlu), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat** (ed.Y. Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, (s. 457-487).
- GIBSON, Roger, C., “Illegally Obtained Evidence”, **31 U Toronto Faculty of Law Review** Year: 1973, Volume: 31 (pp. 23-44). <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).
- GOTTLIEB, David, “Amerikan Hukukunda Arama” (çev. F. Yenisey), **Mukayeseli Hukukta Arama, İfade Alma ve Hukuka Aykırı Deliller**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, **2006**, (s. 41-47).
- JONES, Luther E., “Fruit of Poisonous Tree” **South Texas Law Journal**, Year: 1966, Volume: 9, Issue:1 (pp. 17-22). <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).
- JONES, Luther E., “Admissibility of Confession in a State Prosecution”, **Baylor Law Review**, Year: 1977, Volume: 29, Issue:1 (pp. 1-29). <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).

- KACZYNSKI, Stephen. J., "Admissibility of Illegally Obtained Evidence: American and Foreign Approaches Compared", **101 Military Law Review**, Year: 1983, Volume: 101 (pp.83-166). <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 23.10.2018).
- KANOVITZ, Jacqueline R., **Constitutional Law for Criminal Justice**, Routledge, Newyork and London, 2015.
- KARAKEHYA, Hakan, "Ceza Muhakemesinin Amacı", **İHFM**, Yıl: 2007, Cilt: 65, Sayı: 2, (s. 121-142).
- KAYMAZ, Seydi, **Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2009.
- KEANE, Adrian, **The Modern Law of Evidence**, Oxford University Press, 2006.
- KOCA, Mahmut, "Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasağı", **AÜEHFD**, Yıl: 2000, Cilt: IV, Sayı: 1-2, (s. 105-146).
- KOHN, Alan C. Admissibility in Federal Court of Evidence Illegally Seized by State Officers, **Washington University Law Quarterly**, Year: 1959, Issue: 3 (pp. 229-260).http://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3328&context=law_lawre view (erişim tarihi: 30.10.2018).
- MARCUS, Paul, "Exclusion of Evidence in the United States", **American Journal of Comparative Law**, Supplement U.S. Law in an Era of Democratization, Oxford University Press, Year: 1990, Vol: 38 (pp. 595-610). <http://www.jstor.org/stable/840561> (erişim tarihi: 30.10.2018).
- MELLIFONT, Kerri, **The Derivative Imperative: How Should Australian Criminal Trial Courts Treat Evidence Deriving from Illegally or Improperly Obtained Evidence?** Thesis, Queensland University of Tecnology, 2007, [http://eprints.qut.edu.au/16388/1/Kerri Mellifont Thesis.pdf](http://eprints.qut.edu.au/16388/1/Kerri_Mellifont_Thesis.pdf) (erişim tarihi: 30.10.2018).
- OPTICAN, Scott, "Amerika, Kanada ve Yeni Zelanda'da Hukuka Aykırı Deliller, Arama ve İkrar" (öz. N. Ziyalar ve M. Özaşçılar), **Mukayeseli Hukukta Arama, İfade Alma ve Hukuka Aykırı Deliller**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, (s. 18-40).

- ÖZBEK, V. Özer/ KANBUR, M. Nihat/ DOĞAN, Koray vd., **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012.
- ÖZTÜRK, Bahri/ TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan vd., **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.
- PEIRIS, G. L., “The Admissibility of Evidence Obtained Illegally: A Comparative Analysis”, **Ottawa Law Review**, Year: 1981, Volume: 13, Issue: 2 (pp. 309-343). <https://commonlaw.uottawa.ca> (erişim tarihi: 23.10.2018).
- SALTZBURG, Stephen A. / CAPRA, Daniel.J., **American Criminal Procedure: Cases and Commentary**, Thomson/West, St. Paul, Minn, 2004.
- SCHEB II, John M / SCHEB, John M, **Criminal Law and Procedure**, Wadsworth/Thomson Learning, Australia, 2002.
- SIEGEL, Larry J. / WORRAL, John L., **Introduction to Criminal Justice**, Cengage Learning, Wadsworth, 2014.
- SKINNIDER, Eileen, **Improperly Or Illegally Obtained Evidence: The Exclusionary Evidence Rule in Canada**, 2005, (pp. 1-82). <http://icclr.law.ubc.ca/files/publications/pdfs/> (erişim tarihi: 30.10.2018).
- SLOBOGIN, Christopher, “Aramadaki Dışlayıcı Kural ile Elkoyma Davaları Üzerine Karşılaştırmalı Bakış” (çev. S. Ak, E. Çufadar, C. Gökalp ve A. Tekin), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat** (ed.Y. Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, (s. 679-708).
- ŞEN, Ersan, **Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Hukuka Aykırı Deliller Sorunu**, İstanbul, 1998.
- ŞEN, Ersan, **Türk Hukukunda Telefon Dinleme-Gizli Soruşturmacı-X Muhbir**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008.
- ŞEN, Ersan, **Yorumluyorum-Ceza Hukuku Perspektifinden Güncel Olaylara Bakış**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

- THAMAN, Stephen C., “Karşılaştırmalı Hukukta Zehirli Ağacın Meyveleri” (çev. H. Akdağ), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat** (ed.Y. Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, (s. 409-410).
- TOROSLU, Nevzat, “Hukuka Aykırı Deliller Sorunu”, **Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu’na Armağan**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1995, (s. 55-58).
- TOSUN, Öztekin, **Ceza ve Medeni Muhakeme Hukuku Açısından Hukuka Aykırı Yollarla Elde Edilmiş Delillerin İspat Kuvveti**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1975.
- TOSUN, Öztekin, **Suç Muhakemesi Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1981.
- ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- YARSUVAT, Duygun, **Ceza Muhakemesi Hukukuna Kanuna Aykırı Delillerin Geçerliliği**, Yıl: 2009. <http://www.yarsuvat-law.com.tr/articles/article2.pdf> (erişim tarihi: 05. 07. 2014).
- YENİSEY, Feridun, “Ceza Muhakemesi Hukukunda (Hukuka Uygun Bir Şekilde Elde Edilmiş) Delil”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2007, Cilt: 2, Sayı: 4, (s. 5-60).
- YILDIZ, Ali Kemal, **Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- YURTCAN, Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, Kazancı Yayınları, İstanbul, 2004.